

Filosofie jako disciplína („řehole“)

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[2008](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[2008](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 12. 12. 2008
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 12. 12. 2008

Filosofie jako disciplína („řehole“)

Filosofie, která má své řecké kořeny v tradici tzv. SOFOI (mudrců), překročila onu tradici přinejmenším ve dvojím směru, a teprve tímto překročením se stala něčím jiným, novým, takže potřebovala i nové pojmenování. Tím rozhodujícím, ale méně nápadným a zřetelným byla pojmovost myšlení, tj. práce s pojmy, které se filosofie učila a naučila od rovněž tehdy vznikající geometrie. Tím méně závažným, ale přinejmenším pro filosofy samé nápadnějším a zřetelnějším překročením bylo první sebeuvědomění a také sebeomezení filosofie, tedy její sebereflexe. Obvykle se uvádí Parmenidés, jemuž je odedávna připisována první, dokonce ještě výrazně předpojmová (nebo přinejmenším pojmovostí jen velmi málo poznamenaná, ergo předfilosofická, narativní a religiozitou silně poznamenaná) reflexe toho, co filosof vlastně dělá, když filosoficky myslí (Diog. předml. 12). Filosofičnost nespočívá v tom, čím se filosof zabývá a co zkoumá a poznává, ale v tom, že vždycky ví o omezenosti svého podnikání, protože filosofováním nikdo nepřestává být pouhým člověkem (nestává se bohem). V Pythagorově myšlení zůstává sice ještě velmi mnoho náboženskosti a snad i zbožnosti (možná to bylo ještě posíleno jeho pobytem v Egyptě), ale sám vztah k moudrosti se tím nezdá být příliš zatížen. Moudrost není vzývána ani opěvována, přístup k ní není záležitostí dodržování příkazů a zákazů ani vykonávání rituálů, ale je milována: filosof je přítelem moudrosti, má ji rád a touží po ní. Diogenés dokonce připomíná slavné přirovnávání života lidí k účasti při hrách, kde filosofové jsou interpretováni jako „lovci pravdy“ (Diog. VIII, 3). Ztotožnění „pravdy“ a „moudrosti“ nemůžeme sice u Pythagory ještě předpokládat, první krok k tomu najdeme až u Platóna (zatímco Aristotelés už o „moudrosti“ nemluví a z pravdy dělá „předmět“ naší EPISTÉMÉ, našeho „zírání“ – to sice v jistém smyslu navazuje na ty Pythagorovy „díváky“, kteří jsou „nejlepší“ právě proto, že neloví slávu ani bohatství, nýbrž pravdu – ale „lovení“ je přece jen něčím podstatně jiným než pouhé „zírání“, THEORIÁ; pro Pythagoru se ještě „dívání“ a „lovení tedy „dělání“, nevylučují, zatímco Aristotelés od sebe velmi ostře odděluje vědy teoretické a praktické). Pouhá „lidskost“, „člověčnost“ filosofování je nutně spojena s aktivitou – zatímco v „zírání“ je už cosi „božského“; právě proto je u Aristotela „theologie“ nejvyšší teoretickou disciplínou, protože se zabývá „tím nejvyšším“. Zdá se, že teprve gnóze představuje jakési „odpadnutí“ od filosofičnosti ve smyslu Pythagorově a možná návrat k tomu v jeho myšlení, co ještě nebo už nebylo vskutku filosofické. Vědomí nedostatečnosti je první formou kritické reflexe, jíž se myšlení obrací samo k sobě. „Zírání“ nemá jistotu samo v sobě, „evidence“ není spolehlivá; odtud důraz na „metodu“, tj. na to, co je při poznávání nezbytné, ale samo zůstává „při cestě“, „vedle cesty“. To je pak ta „disciplína“ ve smyslu „řádu“ a jeho náročnosti.

(Písek, 081212-3.)